

Asia: VN/31974/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

Lakiehdotuksessa on tuotu hyvin esiin kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyötä ja tiedonvaihtoa. Kokonaisuudessaan laissa korostetaan aika paljon työnhakuun ja koulutukseen liittyviä asioita, mikä on toisaalta hyvä. Toisaalta pitää myös tunnustaa, että varsinkin kiintiöpakolaisten osalta suurin osa kotouttamistyöstä on käytännön asioissa ohjaamista ja neuvomista sekä yhteiskuntaan ja asuinympäristöön perehdyttämistä. Ohjaus ja neuvonta on hyvin pienenä osana laissa. Lakiin toivottaisiin kirjattavan selkeämmin pakolaisten vastaanottoon liittyvät tehtävien jaot kunnan ja hyvinvointialueen välillä. Ja tietysti asia on muistettava myös rahoituksia mietittäessä. Kunta tekee suurimman työn, ja esim. terveystarkastukset ja kotoutumissuunnitelmat ovat vain pieni osa kotoutumisen edistämistä.

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi on kannatettavaa. Toisaalta on hyvä myös, että on mahdollisuus tehdä palvelutarpeen arviointi maahanmuuttajan ja kunnan välisenä, jos ilmeisiä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeita ei ole. Pudasjärvellä on tehty palvelutarpeen arvioinnit moniammatillisesti ja on huomattu, että vain pieni osa maahanmuuttajista tarvitsee sosiaalihuollon palveluita. Siksi on hyvä, että kokonaisvastuu kotouttamisesta on kunnalla ja tarpeen mukaan maahanmuuttajalla, niin kuin suomalaisellakin, on mahdollisuus saada sote-palveluja.

On tärkeää, että kotoutumissuunnitelmaa tarkistetaan aika ajoin ja sen noudattamista valvotaan. Nykyisen, te-toimiston tekemän, kotoutumissuunnitelman noudattamista on vaikea valvoa ja sen noudattamatta jättämisestä ei seuraa maahanmuuttajalle mitään. Suunnitelmaan kirjataan, että jos ei noudata suunnitelmaa, työttömyysetuus voidaan katkaista. Tästä ei kuitenkaan ole sosiaalietuuksilla olevalle maahanmuuttajalle käytännössä mitään haittaa, koska hän saa saman rahan toimeentulotukena. Tämä mahdollistaa sen, että joillakin maahanmuuttajilla ei ole yritystäkään kotoutua Suomeen. Kotoutumissuunnitelman noudattamatta jättämisestä pitäisi voida

asettaa asiakkaalle sanktioita. Tai sitten kannustaa maahanmuuttajaa nopeaan kotoutumiseen. Esim. koulun ohella työtä tekevän maahanmuuttajan etuudet pienenevät tai loppuvat kokonaan, jolloin käytännössä työn tekemisestä ei ole asiakkaalle mitään hyötyä tai hän voi jäädä jopa huonommalle kuin pelkkiä etuuksia saadessaan. Tällainen ei kannusta maahanmuuttajia työn tekemiseen ja kotoutumiseen, vaan opettaa että Suomessa valtio elättää, vaikka ei tekisi itse mitään. Esitetään, että lakiin tulee selkeät pykälät siitä, että maahanmuuttajien saamat etuudet ovat vastikkeellisia ja tarvittaessa suunnitelman noudattamatta jättämisestä voidaan määrätä sanktioita.

Kotoutumisaikaa lyhennetään kahteen vuoteen, mikä ei käytännön kokemuksen perusteella tule riittämään monillekaan. Maahanmuuttajalla pitäisi olla jo kotimaastaan hyvä oppimisvalmiudet ja niitä harvoin on. Varsinkaan kiintiöpakolaisille kaksi vuotta ei tule riittämään. On hyvä, että laissa edelleen säilytetään kotoutumisajan pidennysperusteet.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

Kotoutumiskoulutuksen järjestäminen on kunnan tehtävä, joten on huomioitava myös, että siihen on ohjattava kunnille resursseja. Nykyiset resurssit eivät riitä kunnan tehtävien lisääntyessä ja kotoutumisajan lyhentyessä, jolloin tarkoituksena olisi tehostaa kotoutumista.

Yleiset kommentit kunnan kotoutumisohjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

Monikielinen yhteiskuntaorientaatio tulee uudessa laissa kunnan järjestettäväksi. Pieniä kuntia helpottaa varmasti, että se voidaan ostaa palveluntuottajilta ja järjestää esim. useamman pienen kunnan kesken yhteisesti. Esitetään huomioitavaksi myös, että yhteiskuntaorientaation järjestämiseen täytyy ohjata rahoitusta. Useilla kunnilla ei varmastikaan ole ylimääräistä rahaa usean eri kielisen yhteiskuntaorientaation järjestämiseen.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

Hyvä, että lakiin on tullut kohta, että perheryhmäkodin perustamisesta keskustellaan kunnan kanssa. Tiedon kulkeminen hyvinvointialueen ja kunnan välillä on erityisen tärkeää. Kunnalla on kuitenkin kokonaisvastuu kotouttamisesta ja pitää tietää kuntaan muuttavista maahanmuuttajista esim. koulutuksen järjestämiseksi ja perheenyhdistämiseen varautumiseksi.

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

Edelleen kaivataan selkeämmin eriteltynä, mitkä ovat kunnan ja mitkä hyvinvointialueen tehtäviä. Ne tulee kirjata selkeästi lakiin niin, että kaikissa kunnissa asiat hoidetaan samalla tavalla, eikä niin että kaikki kunnat sopivat asiat eri tavalla. Kiintiöpakolaiset eivät läheskään kaikki tarvitse hyvinvointipalveluita maahantulon yhteydessä. Ennakkotietoja tulevista maahanmuuttajista ei juurikaan ole, joten ei voida tietää esim. lentokentälle vastaan mennessä tarvitsevatko maahanmuuttajat sosiaali- tai terveystalvet. Palvelutarpeet selviävät vasta myöhemmin ja silloinhan onkin tarkoitus tehdä monialainen palvelutarpeen arviointi, jossa asiakkaat ohjataan tarvittaessa sote-palveluiden piiriin. Alkuvaiheen voi kunta siis hoitaa itseksensä ja tarvittaessa otetaan mukaan hyvinvointialue tai muita palveluja.

Lakiin pitäisi kirjata yksiselitteisesti miten asuntojen kalustaminen tehdään, eikä anneta vaihtoehtoja kunnille. Maahanmuuttajien etuudet eivät riitä asuntojen kalustamiseen ja asunnot pitää olla valmiina kun he Suomeen tulevat. Esim. Pudasjärvellä sosiaalitoimi myöntää täydentävänä toimeentulotukena maksusitoumukset sänkyyn, tynnyyn, peittoon, lakanoihin, pyyhkeisiin, imuriin, pyykkikoneeseen ja mikroon. Loput pakolliset kalusteet ja astiat kunta hankkii laskennallisilla

korvauksilla. Tämä on ollut toimivat tapa. Pudasjärvellä kunnan kotouttamisohjaajat kalustavat asunnot, tekevät sosiaalitoimelle täydentävän

toimeentulotukihakemuksen sekä hankkivat tavarat maksusitoumuksilla asiakkaan puolesta. Selkeämpää, että yksi taho hoitaa kaikki asiat, ja hyvinvointialue voi keskittyä täysin sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämiseen.

Tällä hetkellä kunnan työntekijät eivät saa tietoa Kelasta asiakkaiden etuuksista, eivätkä voi tehdä puolesta etuushakemuksia. Ensimmäiset toimeentulotukihakemukset pitää tehdä jo ennen maahanmuuttajien saapumista Suomeen, joten valtakirjaa ei pysty hankkimaan. Koska arjen ohjaus ja neuvonta sekä vastaanottoon liittyvät tehtävät ovat kunnassa, tiedonsaantioikeuteen ja puolesta asiointiin on tultava muutos. Tiedon täytyy kulkea kunnan, hyvinvointialueen ja Kelan välillä helposti ja salassapitosäännösten estämättä. Tämä on asiakkaan etu. Valtakirjojen kerääminen asiakkailta on työlästä ja on kaikille helpompaa, että kunnan työntekijät saavat samat tiedot Kelasta kuin sosiaalitoimen työntekijätkin. Esitetään, että lakia muutetaan tiedonsaantioikeuden osalta ja myös kunnan työntekijöille mahdollistetaan Kelmu-tunnusten saaminen.

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

On hyvä, että kotoutumisen edistämisen tavoitteiden saavuttamista ja toimenpiteiden toteutumista aletaan seuraamaan. Ei kuitenkaan riitä, että näistä tiedoista kerätään vain raportteja, vaan niiden pohjalta on tehtävä kehittämistoimia, jotta kotouttamista saadaan tehokkaammaksi. On hyvä, että lakiin on kirjattu myös hyvinvointialueen velvollisuus ottaa huomioon maahanmuuttajat toiminnan suunnittelussa yms. Pitäisi kuitenkin myös seurata, että suunnitelmissa mainitut asiat toteutuvat. Terveystalveluissa on ollut ainakin Pudasjärvellä suuria haasteita maahanmuuttajien kohtaamisessa ja kotouttamista edistävässä työssä. Varsinkin mielenterveystalvelujen saannissa maahanmuuttajilla on ollut haasteita.

Valtion korvaukset (8 luku)

Kannatettavaa, että erityispäivähoidon kustannusten sekä kiintiöpakolaisten odotusajan kustannusten korvaamista esitetään jatkettavaksi. Tämä on kunnalle tärkeää, että pystytään jatkossakin vastaanottamaan pakolaisia.

Korvausten suhteen määrät kiinnostavat eniten ja valtioneuvoston asetuksen lausuntokierrosta odotellaan. Laskennallisen korvauksen jakamisessa ja tulkkauksekustannuksissa pitää ottaa huomioon, että kunnalla on kokonaisvastuu kotouttamisesta. Jos laskennallisia korvauksia aletaan jakamaan, kunnilla ei ole enää mahdollisuutta hoitaa pakolaisten vastaanottoa, alkuvaiheen ohjausta sekä tehokasta kotouttamista, joten pakolaisten vastaanottaminen pitää lopettaa. Pitäisi tunnistaa, että kotoutumisen edistäminen on varsinkin alkuvaiheessa suurimmassa osin ohjausta, neuvontaa ja käytännön asioiden hoitamista. Näissä tarvitaan tulkkauksia, joten tulkkauksekustannuksista suurin osa pitäisi tulla kunnalle. Kolme-neljä vuotta ei riitä useimmille maahanmuuttajille, että he pärjäisivät sen jälkeen ilman tulkkauksia. Esitetään, että tulkkauksekorvaukset haettaisiin jatkossakin toteutuneiden kustannusten mukaan, eikä sisällytettäisi laskennallisiin korvauksiin.

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

On tärkeää, että lakiin on kirjattu, että myös kunta saa Kelalta tiedon lapsen kotihoidon tukea ja muuten kuin tilapäisesti toimeentulotukea saavista henkilöistä.

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

Ei lausuttavaa.

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

Ei lausuttavaa.

Turpeinen Seija

Pudasjärven kaupunki - Pudasjärven kaupunginhallitus 24.5.2022 § 195